

Srpen 2023

MIGRAČNÍ PAKT EU A JEHO VLIV NA VOLBY V ČESKÉ REPUBLICE

Jan Rovenský

Zatímco Poslanecká sněmovna se 8. června 2023 devět hodin dohadovala o návrhu Fialovy vlády na snížení valorizace důchodů, na zpravodajských webech probleskla zpráva, že se ministři vnitra členských zemí Evropské unie dohodli na migrační reformě. Detaily, které ten večer postupně prosakovaly na veřejnost, způsobily pořádnou bouři. Povinná solidarita, zamaskované kvóty, migrační odpustky. Opozice mluvila o zradě, ztrátě suverenity a o snahách dohodu před občany utajit. Vládu dokonce obviňovala z toho, že jedná proti zájmům vlastní země. Ministr vnitra Vít Rakušan (STAN) se ocitl v těžké defenzivě a spolu s ním i celý kabinet, který se snažil u veřejnosti nepopulární téma – ne příliš přesvědčivě – hájit. Přestože migrační pakt EU zatím není definitivní, na české politické scéně se otevřelo téma, které se opět po několika letech stane součástí předvolební kampaně do Evropského parlamentu příští rok a možná i do Sněmovny v roce 2025. Nakolik bude ve volbách rozhodující, ale teprve ukáže čas.

Málo očekávaná dohoda

Zprávu o většinové dohodě na setkání ministrů vnitra EU v Bruselu přinesla média večer 8. června (např. "Solidarita bude povinná. Státy EU se dohodly na migrační reformě", 2023). Kusé informace po několika hodinách pak doplnila oficiální tisková zpráva a text přijaté dohody ("Migrační politika: Rada dosáhla dohody o nejdůležitějších právních předpisech v oblasti azylu a migrace", 2023; ST 10443/23). Pro hlasovala většina členských zemí včetně České republiky, resp. ministr vnitra Rakušan, který byl na jednání přítomen. Proti bylo Maďarsko a Polsko, zdrželi se zástupci Slovenska, Litvy, Bulharska a Malty.

Dohoda sice přišla s úpravami, po kterých se – zvláště v nových členských zemích EU – roky volalo (např. zjednodušení a zkrácení azylového řízení na 12 týdnů, záchytná střediska s přísným režimem na vnějších hranicích, předcházení zneužívání systému a druhotného pohybu, repatriace aj.), největší kontroverze ale vyvolal návrh na tzv. povinnou solidaritu. Toto opatření počítá s tím, že v případě, že budou některé státy EU zavaleny žádostmi o azyl (aktuálně se to týká především Itálie a Řecka), ostatní členské země si běžence buď vezmou, zaplatí do společného fondu peníze, nebo nabídnou jinou, stejně hodnotnou formu pomoci (výstavba kapacit, dodávky materiálu, personální pomoc atd.). Roční počet relokací byl zatím stanoven na 30 000 migrantů a roční finanční příspěvek na 20 000 eur (zhruba půl milionu korun) za každého odmítnutého běžence. V obou případech jde o minimální hodnoty, naopak strop stanoven ani u jednoho čísla nebyl.

Tématu se okamžitě chopila opozice. Předseda ANO Andrej Babiš za podporu migrační dohody tvrdě kritizoval premiéra Petra Fialu (ODS), ministra vnitra Rakušana a celou vládu. Do kabinetu se s podobnou vervou obul také předseda SPD Tomio Okamura. Z popudu hnutí ANO se pak 14. června na mimořádné schůzi kvůli migrační dohodě EU sešla i Poslanecká sněmovna ("„Neuvěřitelná zrada.“ Babiš odmítl migrační reformu EU, vyvolal mimořádnou schůzi", 2023).

Babiš během debaty migrační dohodu označil za „totální zradu“ zájmů České republiky a porušení předvolebních slibů pětikoalice. Pakt přirovnal k narůžovo nalakovaným migračním kvótám s tím, že migraci ještě více podpoří. Upozornil na to, že povinné kvóty z jeho popudu odmítlo Česko již v roce 2015 a že v roce 2018 je jako premiér společně s ostatními státy V4 na Evropské radě vetoval. Tomio Okamura odmítl „diktát Bruselu a kolaboraci vlády“ s tím, že si nechce nechat vnucovat migranty ani platit výpalné. Oba opoziční lídři zároveň kritizovali to, že podle nich Rakušan neměl k uzavření takové dohody žádný mandát a že pakt byl schválen a odhlasován v utajení a bez jakékoli veřejné diskuse ("Stenozáznam 68. schůze Poslanecké sněmovny", 2023).

Ministr vnitra naopak dosaženou dohodu označil za úspěch a opozici obvinil z laciného populismu a ze strašení migrací. Podle něj v dokumentu není řeč o kvótách, každá země si prý může vybrat, jakým způsobem se do celoevropského řešení důsledků migrace zapojí – jestli bude přijímat azylanty, platit finanční příspěvek, nebo se podílet jiným způsobem na pomoci migracím postiženým zemím. V debatě také tvrdil, že mandát vycházel z pověření předchozí Babišovy vlády a že se mu podařilo vyjednat, že se na povinné solidaritě Česká republika nebude podílet po celou dobu ukrajinské uprchlické krize a že naopak může být příjemcem evropských peněz. Jeho argumenty však odmítl šéf ANO s tím, že těmto tvrzením může věřit jen naivní člověk a že dohoda ve skutečnosti poskytne Bruselu právní základ k tomu, aby salámovou metodou okrajoval suverenitu členských zemí a diktoval, kdo kde bude žít. Navíc se Babiš ohradil proti tomu, že by Rakušan vycházel z mandátu jeho vlády, který byl zcela jiný

a jakoukoli představu povinné solidarity odmítal ("Stenozáznam 68. schůze Poslanecké sněmovny", 2023).

Nakonec se opozici na mimořádné schůzi nepodařilo prosadit ani jedno z předkládaných usnesení. Hnutí ANO navrhovalo, aby sněmovna nesouhlasila s přijetím povinné solidarity a aby uvedla, že migrační dohoda EU je v rozporu s vládním programem a aby premiér podnítl svolání Evropské rady, na níž by navrhovanou reformu za ČR odmítl. Sněmovna odmítla rovněž snahu SPD, aby se Česko připojilo k odmítavému postoji Polska a Maďarska k reformě, stejně tak jako usnesení, že nelegální migrace dlouhodobě a zásadně ohrožuje bezpečnostní situaci v Česku. Vládní pětikoalice naopak prosadila svoje vlastní usnesení, podle něhož dohoda odpovídá dlouhodobým zájmům České republiky ("Opozice ve Sněmovně neprosadila odmítnutí změny migračních pravidel EU", 2023).

I přes opakované výzvy opozice předseda vlády během dvoudenního summitu 29. a 30. června nezměnil nic na české pozici. Přijetí společného prohlášení Evropské rady naopak zablokoval maďarský premiér Viktor Orbán společně s polským předsedou vlády Mateuszem Morawieckým kvůli tomu, že text neobsahoval požadavek na jednomyslné rozhodování o migračních pravidlech EU. Polský premiér kritizoval také skutečnost, že zatímco za ukrajinské uprchlíky jeho země dostává od EU dotace v řádech desítek eur, tak za žadatele o azyl z Blízkého východu a Afriky se má platit 20 000 eur (právě za to, že vláda si během předsednictví EU nevyjednala peníze z evropských fondů na ukrajinské uprchlíky a začala to řešit až na tomto summitu, Andrej Babiš vytrvale kritizoval premiéra Fialu). Český ministerský předseda naopak migrační dohodu EU podporoval a byl ze závěrů summitu podle svých slov zklamaný. Fiala tvrdil, že se Česku podařilo prosadit zmínku o finanční podpoře zemí přijímajících ukrajinské uprchlíky, a dokonce kritizoval Morawieckého s Orbánem s tím, že oba politici postupovali proti českým zájmům. Nezávazný text usnesení nakonec podpořilo 25 zemí ("Summit EU po dvou dnech skončil bez dohody o migraci", 2023). Kvůli Fialově podpoře migračního paktu pak dokonce hnutí ANO začalo mluvit o dalším pokusu vyslovit kabinetu nedůvěru (Brodničková, 2023). Zda k pokusu dojde, stále není jasné. Každopádně důvěra v premiéra Fialu se v posledních průzkumech veřejného mínění propadá, mezi světovými lídry dokonce obsadil poslední místo. Půjde jistě o mix faktorů, ale podpora migrační dohody EU v tom bezpochyby bude hrát také roli (Cigánek, 2023; "Global Leader Approval Rating Tracker", 2023).

Příběh s otevřeným koncem

V první řadě je třeba připomenout, že migrační dohoda EU stále ještě není definitivní a může doznat změn v následujících měsících. Dobrou výchozí pozici si drží Polsko a Maďarsko, které mohou dosáhnout různých ústupků ze strany ostatních členských států, naopak Česká republika v tomto směru bude tahat za kratší konec.

Ačkoli se premiér Fiala s ministrem vnitra Rakušanem snaží migrační dohodu EU vydávat za úspěch, faktem zůstává, že jeho kabinet pro Českou republiku zatím nevyjednal nic konkrétního, kromě vágního závazku finanční pomoci za ukrajinské uprchlíky a neupřesněného příslibu, že povinná solidarita se nebude na ČR vztahovat po dobu trvání uprchlické vlny z Ukrajiny. Situace evidentně bude chtít využít parlamentní opozice. Sázku na migrační kartu potvrdil ve sněmovně Babiš, který prohlásil: „Já jsem si myslel, že budeme mluvit jenom o Green Dealu, že jste zničili Evropu a ničíte Evropu Green Dealem! Ale vy ji chcete zničit i ilegálními migranty! Takže děkujeme za téma a pojedou to celé evropské volby a celou kampaň!“ ("Stenozáznam 68. schůze Poslanecké sněmovny", 2023).

Nakolik nakonec budou občané slyšet na protiimigrační kartu, bude záviset na řadě faktorů. Jednak na vývoji v evropských zemích, respektive na případném zhoršení bezpečnostní situace. Protiimigrační tematika bude jistě silně rezonovat v případě, že by k nějakému incidentu či násilnému činu došlo přímo v České republice. Vzhledem k tomu, že nejbližší volby budou ty do Evropského parlamentu v červnu 2024, jde skutečně o příběh s otevřeným koncem (o to víc pro sněmovní v roce 2025).

Potenciál protiimigrační karty je však v České republice značný a má velký mobilizační charakter, navzdory tomu, že ČR nepředstavuje pro migranty z Afriky a Blízkého východu cílovou zemi. Svě by o tom mohli vyprávět Piráti, které hnutí ANO ve sněmovních volbách v roce 2021 zdecimovalo tím, že je v očích veřejnosti vykreslilo jako tzv. vítáče a občané raději masivně kroužkovali kandidáty hnutí STAN, které v předvolebních průzkumech za Piráty citelně zaostávalo. Předtím protiimigrační kartu použil ve druhém kole přímé volby prezidenta v roce 2018 Miloš Zeman.

Protiimigrační rétorika ze strany ANO představuje ohrožení pro SPD, které se díky ní ve volbách v roce 2021 udrželo ve sněmovně. Andrej Babiš již deklaroval, že jeho hnutí bude usilovat o voliče Tomia Okamury. Migrační téma ale nebude nic příjemného pro strany vládní pětikoalice, jistou nechuť vůči migračnímu paktu lze cítit z vyjádření některých politiků ODS i KDU-ČSL. Dohoda tak pravděpodobně bude vyvolávat pnutí nejen uvnitř koalice, ale také uvnitř jednotlivých stran.

Migrace jako téma má ostatně v posledních letech značný vliv na evropskou politiku, zvláště v těch západoevropských zemích, kde potíže s migranty překračují hranice únosnosti (např. v Německu, Itálii či Francii). V řadě zemí došlo kvůli problémům s migrací k překreslení politické mapy (Švédsko, Finsko, Itálie), dohady kolem migrace stály také za pádem dlouholetého nizozemského premiéra Marka Rutteho. Kvůli migračnímu paktu (a snaze se udržet u moci) chystá společně s parlamentními volbami letos na podzim referendum i polská vláda.

V letošním roce žádá v EU o azyl podobný počet migrantů jako v krizovém roce 2015, takže není s podivem, že řada politiků mění své – vůči migraci dříve benevolentní – postoje. Neúnosnost situace si po letech přehlížení problému začínají uvědomovat i bruselští byrokraté, např. nejnovější snahou prosadit dohodu mezi EU a Tuniskem ohledně omezení ilegální migrace; podobné dohody chce Brusel podepsat i s dalšími severoafrickými zeměmi, odkud do Evropy vyplouvají čluny s běženci (Schuster, 2023).

Poslední velkou neznámou zůstává finální text migračního paktu EU. V případě, že bude na Evropské radě prolomeno pravidlo jednomyslnosti, dojde k navýšení počtu 30 tisíc přerozdělovaných migrantů či půlmilionového penále za jejich odmítnutí nebo se adekvátně nezohlední situace s ukrajinskými uprchlíky ve finálním textu, tak to protiimigrační a protievropské nálady v České republice ještě více podnítí. Otázkou také je, od kdy začne „povinná solidarita“ být pro členské země závazná, k finální dohodě může dojít (zcela záměrně) až po eurovolbách.

Závěr

V této chvíli nic nenaznačuje, že by migrace měla jako téma hrát hlavní roli ve volbách do Evropského parlamentu v červnu 2024. Migrační pakt stále není definitivní, Česká republika nečelí migrační vlně běženců z Afriky či Blízkého východu (s ukrajinskými uprchlíky se společnost do značné míry sžila i proto, že jde o lidi z prostředí, které je ČR kulturně mnohem blíží) a ani v dohledné době nehrozí rozhodování, zda přijmout azylanty z Řecka a Itálie, nebo se z povinnosti draze vyplatit.

V současnosti se jeví jako aktuálnější jiná témata, např. pokles životní úrovně, inflace, zvyšování daní, drahé energie a potraviny, zákazy související s protlačováním Green Dealu atd. To se ale vše může záhy změnit, ostatně v politice je pouhý den mnohdy velmi dlouhá doba. Při vhodném načasování může vynesení migrační karty mít vůči politické konkurenci devastující účinek. Opozice, a zejména hnutí ANO, v tématu migrace jednoznačně tahá za delší konec na rozdíl od vládních stran. Stačí jen téma otevřít ve vhodnou dobu.

Zdroje

Brodničková, K. "ANO hrozí hlasováním o nedůvěře kvůli paktu o migraci". Právo. 26. června 2023.

Cigánek, L. "Exkluzivní průzkum: Lidé nejvíc věří prezidentu Pavlovi. Fiala má menší podporu než Babiš". 2023. CNN Prima News. https://cnn.iprima.cz/vetsina-cechu-veri-prezidentu-petru-pavlovi-v-petra-fialu-nema-duveru-temer-80-procent-cechu-353701?utm_source=www.seznam.cz&utm_medium=sekce-z-internetu

"Global Leader Approval Rating Tracker". 2023. Údaje z 14. července. <https://pro.morningconsult.com/trackers/global-leader-approval#section-2>

"Migrační politika: Rada dosáhla dohody o nejdůležitějších právních předpisech v oblasti azylu a migrace". 2023. Rada EU. <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2023/06/08/migration-policy-council-reaches-agreement-on-key-asylum-and-migration-laws/>

"„Neuvěřitelná zrada.“ Babiš odmítl migrační reformu EU, vyvolal mimořádnou schůzi". 2023. Echo24.cz. <https://echo24.cz/a/HFqYn/zpravy-domov-evropska-unie-migracni-reforma>

"Opozice ve Sněmovně neprosadila odmítnutí změny migračních pravidel EU", 2023. České noviny. <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2378471>

Schuster, R. "Konec ilegální migrace přes moře do Evropy? Unie slibuje Tunisku obří sumu, má jasný požadavek". 2023. Lidovky.cz. https://www.lidovky.cz/svet/migrace-ilegalni-tunisko-miliony-von-der-leyenova-memorandum-bezenci.A230717_131616_In_zahranici_lsva?zdroj=LN_otvirak

"Solidarita bude povinná. Státy EU se dohodly na migrační reformě". 2023. Novinky.cz. <https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-evropa-staty-eu-se-dohodly-na-migracni-reforme-40434180>

ST 10084/23 <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10084-2023-INIT/cs/pdf>

ST 10443/23 "Návrh nařízení o řízení azylu a migrace, 13. června 2023". 2023. Rada EU. 10443/23. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10443-2023-INIT/cs/pdf>

"Stenozáznam 68. schůze Poslanecké sněmovny". 2023. psp.cz. <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/068schuz/68-1.html#q8>

"Summit EU po dvou dnech skončil bez dohody o migraci". 2023. České noviny. <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2385153> Zákon č. 12/2020 Sb. Zákon o právu na digitální služby. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2020-12>

Zmeškal, K. 2023a. "Rodná čísla se měla utlumit, ne jen zmizet z občanek. Jaké identifikátory stát používá?" <https://www.lupa.cz/clanky/rodna-cisla-se-mela-utlumit-ne-jen-zmizet-z-obcanek-jake-identifikatory-stat-pouziva>

Zmeškal, K. 2023b. "Jak se vypořádat s koncem rodných čísel v občanských průkazech?". <https://www.lupa.cz/clanky/jak-se-vyporadat-s-koncem-rodnych-cisel-v-obcanskych-prukazech/>

Autor

JAN ROVENSKÝ

Analytik

Vystudoval Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy, obor anglistika a politologie, v roce 2008 získal doktorát z politické teorie na univerzitě LUISS Guido Carli v Římě. Patnáct let pracoval v deníku Právo, kde zprvu působil v zahraniční redakci. Od roku 2009 pracoval v politickém oddělení, od roku 2018 do ledna 2021 na pozici zástupce šéfredaktora. Od února 2021 je poradcem předsedy hnutí ANO v oblasti médií.

Vydavatel

INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST

Posláním Institutu je zkvalitňování českého politického a veřejného prostředí prostřednictvím profesionální a otevřené diskuse a vytvoření živé platformy, která pojmenovává zásadní problémy, vypracovává jejich analýzy a nabízí recepty pro jejich řešení formou spolupráce expertů a politiků, mezinárodních konferencí, seminářů, veřejných diskuzí, politických a společenských analýz dostupných celé české společnosti. Jsme přesvědčeni, že otevřená odborná diskuse a poznání podstaty a příčin jednotlivých problémů jsou nutným předpokladem jakéhokoli úspěšného řešení problémů současné společnosti.

Martinská 2, 110 00 Praha 1

+420 602 502 674

www.politikaspolecnost.cz

office@politikaspolecnost.cz